

Mukəddəs Kitab

Təwrat 29-қисим

«Yoel»

© Mukəddəs Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyşurqə Kalam Tərijimisi»

Təvrat 29-kisim

«Yoel»

(Yoel pəyojəmbərnin kitabı)

Kirix söz

Yeziləşən vaxtı

Yoel pəyojəmbərnin yaxılaşan vaxtı yəni onun kim ikənliyi toqrisida eniş məlumat yox. Biraq onun kişioşına kitabidiki bəzi yip uqliri bizgə xuni kərsitiduki, u bəlkim İsrailning «jənubiy padixahliki»ning padixahı Yoax təhtkə olturoşan yillarda (miladiyədin ilğiriki 835-796 yillar) bu kitabni yazoşan. Yoel öz kitabida kahin-pəyojəmbər Zəkəriyaning öltürölüş wəkəsi toqrisida daritip tohtilidu. Yoax padixah Zəkəriya pəyojəmbərnin özigə qiləşan tənbihişgə qidimay uni ibadəthanidiki «**aywan bilən qurbangah otturısında**» öltürşən («2Tar.» 24:21 həm «Mat.» 23:35ni kərişg). Yoel pəyojəmbər: Kahinlar dəl muxu yərdə Huda aldida yikilip, həlk üqün «yioş-zar kətürüp» rəhim tilixi kərək, dəydu. Muxundak dua-tilawətni küqlük təkitlixigə qarışanda, Yoelning özi kahin (mukəddəs ibadəthanida ixləydiğan, məhsus «qurbanlıq qiloşuqi» hizmətkar) boluxi mumkin idi.

Arka kərişüxi

Qekətkə apiti Pələstin zeminiş qüxti. Bundak bir apətni kəriş bəkmioşan kixilər bu həxarətlər qikəroşan wəhimə həm wəyranqilikni təşəwwur qiləlməydu. Bəzidə ular xunqə zor top bolup uqiduki, kündüzdə kuyax nurini, keqidə ay-yultuzlarni tosup jəhənni qarangoşuluk kaplaydu. Ular məlum bir jayış qüxsə, birər minuttin keyin, yapyexil, barakşan etiz-baqlarni qəl-bayawanoş aylanduridu; həttə dərəhlər kowzaklıridinmu yalingaqlinidu, həmmə jay kakşal bolidu. Demisimu bir dehqan üqün bu tolimu zor balayı'apət bolidu.

Muxu apətlər birnəqqə yil dawamlaxşan boluxi mumkin (2:25), nətijidə həlkning bir kişimi jən bəkiş üqün əzlini kullukşə satşan boluximu mumkin (3:6). 1-bab, 4-ayəttin kərələymizki, apət pəkət qongayəşan həxarətlər bilənla tohtap qalmioşan; bəlkə qekətkilər uşup barəşanliki jaylarda tuhumlarni toşup mangoşanidi. Liqinkilər tuhumdin tərəlgəndə, hərbi əsüx basquqida turoşan liqinkilər udul kəlgən gül-giyahları wəyran qilətti. Bu apət elip kəlgüqi «**qixlişüqi kurt**»lar, «**qekətkə liqinkilər**», «**wəyranqi kurt**»lar bolsa qekətkilərnin bir qanqə hil nəşli boluximu yəni həmmisi öz aldişə ayrim-ayrim nəşil boluximu mumkin idi.

Yoel pəyojəmbər eniş kərişduki, bu apətlər «tasadipiyliktin boləşan» əməş; Huda Musa pəyojəmbər arkiş İsrail bilən tüzşən əhdə boyiqə, İsrailər Özigə əşiylik qilə, U ularning üstigə hərhil apətlər wə awarişilikləri əwətidu. Yoel pəyojəmbər öz həlkini aqarşiliktin dad-zar kətürüwatşan həywanlardin ibrət elixşə ündəydu. Unin şəzidin: «Həq bolmioşanda həywanlar Hudaşə nida qilixni bilidikən, şilərqu?» deşən həjwiş, kinayilik mənə qikidu.

U hálkining pəkət ikki hil gunahini alahida tiloqa alidu: —

(1) Məstlik (1:5) — u hərəkkəxlərnı yioqa-zar kılıxka qakırıdu, qünki ularoqa iqukdək xarab yók idi.

(2) Bigunah qan təküx (3:21).

Xunga hálk qaysi gunahlaroqa patkanlıkını əzliri enik bilgən bolsa kerək. Yoel kahınlar arkılık pütün hálkni bir məzgil roza tutuxka, dua kılıxoqa qakırıdu. Muxu roza-duadin heqkim sırtta qalmasıki kerək idi — hətta emitilidiqan bowaklarnımu eydə qaldurmasıki, toy kiliwatqan kız-yigitlər toy təbriklərlirini taxlap qoyup ibadəthanioqa kelixi zərür idi.

Hudaning apəttin kütquzuxi toqruluk wədisi 2-bab, 18-27-ayəttə berilidu. Huda qekətkilərdin tərkib tapqan Əzining muxu «qoxuni»ning yerimini Ottura Dengizə, yerimini xərktiki «Əlük Dengiz»ə püwlaydu, andin hálkning ziraətlirini əsligə kəltürıdu, hətta qekətkilər yəwətkən «israp boləqan» yillarnı əsligə kəltürıdu. Hálk pəyoqəmbərning qakırıki boyiqə Hudaəqa nida kılıp Uning yenioqa kaytti, andin Huda wədisi boyiqə qekətkilərnı yökıtip, hálkını kütquzdı. Əgər hálk xundak towa kilmioqan bolsa, Huda xundak kilmioqan bolatti, əlwəttə; xundakla ularning towa kılıxi bilən boləqan nətiyə Yoel eytkinidək xunqə bərikətlilik bolmioqan bolsa, undakta Yoel hərgiz «pəyoqəmbər» dəp etirap kılınmioqan bolatti. «Yoel pəyoqəmbər» degən kitabning qolimizda həziroqıqə boluxi buningəqa ispat bolıdu.

Yoelning səzlirining həkikət boləqanlıkını əz dəwridikilərgə təstiklitix üqün həm «Pərwərdigarning küni»də bolidiqan jazalarəqa misal bolux üqün, Huda pəyoqəmbirigə Tur xəhıri, Zidon rayoni həm Filistiylərgə əyni wəkıtta beridiqan jazaliri toqruluk bir bexarət berıdu. Ular (Tur, Zidon, Filistiylər) Hudaning hálkını, ibadəthanisini bulap, oljini əz butlirioqa beəxıloqan həm Israildin elip kelingən kullar bilən soda kıləqan (3-bab, 4-8-ayət). Bu kullar aqarqılıqtin əzlririni kullukka setixka məjbur boləqan adəmlər boluxi mumkin. Yoel xu yərdiki kixilər toqruluk: «Dəl xundak bir ix, yəni əzlririni kullukka setixka məjbur boluxi ularning bexioqa qüxıdu» degəndək bexarət berıdu. Tarihta bu ixlarning qaqa wə kəndak yüz bərgənlikini bilməymiz. Bırak ixlarning həkikətən yüz bərgənlikigə jəzm kılalaymiz. Qünki əgər bu iqlar yüz bərmigən bolsa, Yoel hərgiz «pəyoqəmbər» dəp etirap kılınmioqan bolatti, uning uxbu yazmisimu Təwrat yazmiliri qatarioqa hərgiz kirgüzülmigən bolatti.

Bırak pəkət Israiləqla əməs, bəlki hər dəwrdiki hər bir əl üqün «Yoel pəyoqəmbər» degən kitabta tehımu uluə, tehımu wəzinlik bir səz-agah bar. Həzriti Yoel həmmini yalmaydiqan, jahanni qarəngəulukka salidiqan, bu top-top dəhxətlik haxarətlərgə qarap, bu ixning əzi kəlgüsıdə Hudaning uluə həm dəhxətlik, həmmini soraydiqan kıyamət küni, yəni «Pərwərdigarning küni»din bexarət beridiqanlıkını kərüp yətti. Xu künidə qekətkilərdin tehımu küqlük, tehımu wəhimilik boləqan, wəyran kıləquki bir qoxun Əz hálkning zeminiəqa yənə tajawuz kılıdu. Bexarət boyiqə bu qoxun jin-xəytanlar tərıpidin küqləndürülıdu. Baxka pəyoqəmbərlərnıng kitablıri boyiqə, bu «dəjjal» (Xəytanning wəkili)ning qoxuni bolıdu. Ayan bolıduki, Yoelning dəwridikilərnıng «Pərwərdigarning küni» toqruluk azrak həwiri bar. Bırak uning kərındaxlırining kəpinqisi xu kün toqrısida: «Huda həmme butpərəs kapir əjnəbiy əllərnı kəttik urıdu, “Hudaning hálki boləqan bizlər” kətürülmiz» degən ırqı, biməna millətqi kəz-qaraxta boləqanıdi. Ular: «Biz həzriti İbrahimning (jismaniy) nəslı boləqandın keyin, Huda bizgə bəht ata kılıxi zərür» dəp oylixı mumkin. Bırak Təwratın hər bir okurməngə ayankı,

«Yoel»

həzriti İbrahimoğa wadə qılinoğan bərikətlərgə miras bolux üqün, uning əwladlırı həzriti İbrahimning etiqadlıq, həqqaniy izlirini basmisa, bu wədilər bikar bolidu.

Xunga Yoel ularoğa eytidu — «**bu wəyranqılıq elip kelidioğan bir kün**» — pəkət butpərəs kapirlar üstigila əməs, bəlki İsrailning Hudadin yıraqlaxqınıdin ularning üstigimu qüxidu. Biraq Öz künidə Huda Yoelning həlkini qekətkilərnin apitidin kutquzoğandək, xu künidimu kutkuzulux mumkinqılığı bolidu. Gunahtin yenip «**Pərwərdigarning namini qaqirip nida qılğanlarning həmmisi kutkuzulidu**» — yəni tajawuzqi qoxundin kutkuzulidu. Ahıroğa berip, Huda bilən qarxilixidioğan bu qoxun wəyran qılınıdu. Həm tinq-amanlıq həm awatlıq awwal «həmmə gunahlıridin paklanduruloğan bir İsrail»oğa ata qılınıdu, andin ular arqılıq pütün dunyaoğa yətküzüldü — qünki Huda «**Əz Rohımni barlıq ət igiliri üstigə quyımən**» degən məqsitini Yoel arqılıq bizgə jakarlioğan (2:28).

Tərijimizdə biz Təwratxunslarning tətqikliridin, bolupmu Yəhədiy alim «Doktor Arnold Fruhtenbaum» həm əngliyəlik alim Dawut Priyorlarning əsərliridin paydilanduq.

Məzmun: —

- (1) 1-bab: Qekətkə apiti Pərwərdigarning künigə bexarət beridu
- (2) 2-bab: Qekətkilərnin wəyranqılığı
- (3) 3-bab, 1-16: Pərwərdigar əllərnin üstigə həküm qikiridu
- (4) 3-bab, 17-21: Pərwərdigar «Yəhəxafat jilojisi»da barlıq əllərnin üstigə həkümünü qikiridu

Yoel

Qekətkə apiti Pərwərdigarning küniga bexarət beridu

1¹ Pərwərdigarning Petuelning ooli Yoelğa qüxkən sezi: —

2² «I kerılar, anglanglar;

Zeminda barlıq turuwatqan həmməylən, kulaq selinglar;

Öz künliringlarda yaki ata-bowiliringlarning künliridimu xundak bir ix bolup bakqanmu?

3 Baliliringlarğa xuni eytip beringlar,

Baliliringlar öz baliliriğa eytsun,

Ular mu kelər dəwrgə eytsun: —

4 «Qixligüqi kurt» kalduroqanni qekətkə yəp boldi,

Qekətkə kalduroqanni qekətkə liqinkiliri yəp boldi,

Qekətkə liqinkiliri kalduroqanni «wəyranqi kurt»lar yəp boldi.

5 Əy, hərəkəxlər, oyojınip kattıq yioqlanglar,

Huwliringlar, i xarab iquqılər,

Yengi xarab tüpəylidin —

Qünki u aqzingdin elip taxlandi.

6 Qünki bir həlk, küqlük, sansizliqan həlk,

Zeminim üstigə besip kəldi;

Uning qixliri bolsa xirning qixliri,

Uningda xirning hınggang qixliri bardur;

7 U Mening üzüm tallirimni wəyranə qiliwətti,

Ənjür dərihimning kowzaklırini siyriwətti,

Ular ni yalingaqlap, taxliwətti;

Ular nıng xahliri aqliwetildi.

8 Yaxlıkdiki eri üqün matəm tutup bəz kiyimlərgə oranoqan nəwjuwandək kattıq pioqan qekinglar;

9 Pərwərdigarning öyi «axlık hədiyə»din həm «xarab hədiyə»lərdin məhrum qilindi;

Kahınlar, yəni Pərwərdigarning hizmətqiliri matəm tutidu.

10 Etizlar qəldərap kətti,

Zemin matəm tutidu;

Qünki ziraətlər oqazan boldi,

Yengi xarab qurup kətti,

Zəytun meyi qəojiridi.

11 Həy dehqanlar, uyulunglar;

Buqdaylar həm arpılar üqün yalwurunqlar, i üzümqilər,

Qünki etizlarning həsulliri qurup kətti.

12 Üzüm teli qəojirap kətti,

Ənjür dərihi solixip qaldı,

Anar dərihi, horma palmisi həm alma dərihimu,

1.4 «Qixligüqi kurt»lar... «wəyranqi kurt»lar — «qekətkə liqinkə» wə «wəyranqi kurt»lar bolsa bəlkim qekətkening esüx jəryanidiki üq hil xəkli, bolmisa üq hil baxka ziyandax haxarətlər boluxi mumkin.

1.9 «axlık hədiyə»din həm «xarab hədiyə»lər... — «axlık hədiyə»lər həm «xarab hədiyə»lər adəttə «kəydürmə kurbanlıq»lar həm «təxəkkür kurbanlıq»lirining üstigə quyulatti. «kahınlar, yəni Pərwərdigarning hizmətqiliri» — «kahın» muqəddəs ibadəthanida puqralar üqün məhsus kurbanlıqni kəydürgüqi kixi.

Daladiki barlik dərəhlər solixip kətti;

Bərhək, xadliqmu adəm balilirida solixip kətti.

¹³ Belinglarni baqlanglar, pəryad oqlanglar, i kahinlar;

Ƨuwlanglar, i kurbangahning hizmətqiliri;

Keqiqə bəz kiyimlarni kiyip düm yetinglar, i Hudaning hizmətqiliri;

Qünki Hudayinglarning əyidin «axliq hədiyə» həm «xarab hədiyə» üzülüp qaldı.

¹⁴ «Roza tutaylı» dəp Hudaqə məhsus bir məzgilni aytinglar,

Jamaatkə məhsus yiqilimiz, dəp jakarlanglar;

Aksakallarni, zeminda turuwatqanlarning həmmisini Pərwərdigar Hudayinglarning əyigə yiqip,

Pərwərdigarqə nalə kətürünglar!

¹⁵ «Ah, xu kün!

Qünki Pərwərdigarning küni yekınlaxtı,

U Həmmigə Qadir tərpidin həlakət bolup kelidu.

¹⁶ Mana, qizə kəz aldimizdin elip taxlandı əməsmu?

Xadliq, huxalliq Hudayimizning əyidin elip taxlandı əməsmu?

¹⁷ Uruklar topa-qalmırlar astida qirip kətti,

Ambarlar harabiləxti,

Boqluzhanılar qulap qüxti;

Qünki ziraətlər qazang boldi.

¹⁸ Qarpaylar xundak hərkirixip kətti!

Kala padiliri patiparak boldi,

Otlakni tapalmioq;

Koy padilirimu əzi «gunahimiz bar» degəndək məyüsləndi;

¹⁹ Ah, Pərwərdigar, nida kıliman Sanga;

Qünki ot yalkunliri janggaldiki ot-qəplərnı yəwətti,

Yalkun daladiki barlik dərəhlərnı köydürüwətti.

²⁰ Daladiki həywanlarmu Sanga nida kılidu,

Qünki erik-əstənglər kurup kətti,

Ot-yalkun janggaldiki ot-qəplərnı yəwətti.

Qekətkilərnıng wəyranqılıqı

²¹ Zion teqida kanay qelinglar,

Mukəddəs teqimda agah signalini anglitinglar;

Zeminda turoquqı həmməylən dir-dir titrisun;

^{1:13} «Hudayinglarning əyi» — mukəddəs ibadəthanini kərsitidu.

^{1:14} Yo. 2:12-15

^{1:15} «U xu kün Həmmigə Qadir tərpidin həlakət bolup kelidu» — muxu səz Yoelqə zamandax Yəhudıy həlkining kəpinqisini qeqitidioqan alahidə gəp. Ular: ««Pərwərdigarning küni» biz Yəhudıy həlkigə nijatni elip kelidu, hərbir baxqa millətkə həlakətni elip kelidu» dəp oylaytti. Yoel pəyğəmbər xu küningin hərbir gunahkar adəmgə (məyli Yəhudıy bolsun, Yəhudıy bolmisun) həlakət elip kelidu, dəp jakarlaydu.

^{1:15} Yəx. 2:9-22; 13:6

^{1:16} «Hudayimizning əyi» — mukəddəs ibadəthanini kərsitidu, əlwəttə.

^{1:18} «Qarpaylar xundak hərkirixip kətti! Kala padiliri patiparak boldi, otlakni tapalmioq; koy padilirimu əzi «gunahimiz bar» degəndək məyüsləndi» — həttə qarwılar, daladiki həywanlar Hudaqə nida kətürwatqanoqə ohxaydu (20-ayətnimu kəring). Nemixkə əmdi Hudaning həlqi Uningoqə həq dua kılmaydu?

Qünki Pərwərdigarning küni kelidu, u yekindidur..

² U kün bolsa qarangöju həm sür kün,
Bulutlar qaplanojan həm qapkarangöju zulmät kün, — tang səhər taoqlar üstigə yeyilojandək,
Zor həm küqlük bir həlk kelidu;
Ularöja ohxax boluquqlar bolup baqmiojan,
Ulardin keyinmu, dəwrdin-dəwrgə yənə bolmaydu.

³ Ularning aldida köydürgüqi ot mangidu,
Ularning kəynidə bolsa bir yalkun köydürüp ötidu;
Kelixtin burun zemin «Erən baqçisi»dək,
Biraq ularning tapini təgkəndin keyin gül-giyahsız qəl-bayawan bolidu;
Bərək, ulardin heqnemə qeqip kutulalmaydu.

⁴ Ularning qiyapiti atka ohxaydu,
Atlik ləxkərdək qapidu.

⁵ Jəng hərwiliri güldürligəndək sada bilən ular taoq qokkıliridin səkrəp ötidu;
Pahalni paraslap köydürgən ot awazidək taraslap mangidu,
Dəbdəbilik səp tüzəp turöjan küqlük qoxundək yüridu,

⁶ Ularning aldida əllər kəttik azablinidu,
Həmmə qiray tatirip ketidu.

⁷ Ular palwanlardək yügüridu;
Jəngqılərdək sepildin artilip ötidu;
Həmmisi öz aldioja qarap yürux kılıdu;
Səplirini heq buzmaydu.

⁸ Heqkaysisi öz kərindixini kistimaydu;
Hərəkaysisi öz yolida mangidu;
Qorallaröja etilsimu, yarılanmay ötüp mangidu;

⁹ Xəhərning həmmə yerigə qepixidu;
Sepil üstidə yügürüp yüridu;
Əylərgə yamixip qıkidu;
Derizilərdin oqridək kiridu.

¹⁰ Ular aldida yər-zeminni titrək basidu,
Asmanlar təwrrinip ketidu;
Kuyax həm ay qarangöjulixip ketidu,
Yultuzlar julasini kayturuwalidu..

¹¹ Pərwərdigar Öz qoxuni aldida awazini koyuwetidu,
Qünki Uning bargahı payansizdur;
Uning sözini orunlioquqi küqlüktur;
Qünki Pərwərdigarning küni uluoq, intayin dəhxətlikdur;
Kim uni kətürəlisun?

¹² Biraq hətta həzirmu, — dəydu Pərwərdigar,
— Qin kənglünqlar bilən, rozilar bilən, yioqlar bilən matəm tutup Mening yenimoja kaytip kelinglar;

2:1 «Zion teojida kanay qelinglar» — «Zion» yaki «Zion teoji» — Yerusalem xəhəri, jümlidin müqəddəs ibadəthana jaylaxkan taoqdur. «Zion» bəlkim «kərünərlik» degən mənida. U daim Hudaning Öz həlkığə himayə bolojinioja simwol bolidu. «kanay qelinglar» — ibraniy tilida «buroja qelinglar».

2:1 Yo. 1:15; Zəf. 1:14, 15

2:8 «Qorallaröja etilsimu, yarılanmay ötüp mangidu» — birnəqqə hil tərjimisi boluxi mumkin. Ibraniy tilini qüxinix təs.

2:10 Yəx. 13:10; Əz. 32:7; Yo. 2:31, 3:15

2:11 Yər. 30:7; Am. 5:18; Zəf. 1:15

2:12 Yər. 4:1

¹³ Kiyim-keqikirlarni əməs, bəlkı yürək-baqrınglarnı tilip,
Pərwərdıgar Hudaınglarning yenioqa qaytıp beringlar;
Qünki U mehır-xəpkətlik həm rəhımdil,
Asan qəzəplənməydu, zor mehır-muhəbbətliktur,
Yamanlıqtın yanidoqan Hudadır...

¹⁴ Kim bilidu, U jazalaxtı yenis, rəhım kılıp birər bərikətni,
Pərwərdıgar Hudaınglaroqa sunoqudək birər «axlık hədiyə» həm «xarab hədiyə»ni qaldurup
ketəmdu tehi?

¹⁵ Zion teoqida kanay qelinglar,
«Roza tutaylı» dəp Hudaqə məhsus bir məzgılını ayringlar,
Jamaətkə məhsus yioqilimiz, dəp jakarlanglar;

¹⁶ Əlni yioqinglar, jamaətni paklandurunglar,
Aksakallarnı jəm qilinglar, balılarnı, emiwatqanlarnımu yioqinglar;
Toy kiliwatqan yigit öz öyidin,
Yatlık bolidoqan kız hujrisidin qıqsun;

¹⁷ Kahınlar, yəni Pərwərdıgarın xızmətgiliri aywan bilən kurbangah otturısında yioqa-zar
kətürsun,
Ular eytsunki, «I Pərwərdıgar, Öz həlkinggə iqingni aqrıtqaysən,
Öz mirasingni horluktın saqlap,
Uların əllərgə sız-qəqək boluxkə qoymioqaysən;
Əl-yurtlar arısında: «Uların Hudası qəni?» deyilmisun»...

¹⁸ Andin Pərwərdıgar Öz zeminiqə otluq muhəbbitini,
Öz həlkiqə rəhım-xəpkətni kərsətti;

¹⁹ Pərwərdıgar jawabən Öz həlkiqə mundaq dedi: —
«Mana, Mən silərgə buqday, yengi xarab wə zəytun meyini əwətimən,
Silər bulardin qandurulisilər;
Wə Mən silərnı qaytidin əllər arısında xərməndə kılıp qoymaymən;

²⁰ Həm ximaldin kəlgüqini silərdin yirək kılıp,
Uning aldi kışmini xərkıy dengizəqə,
Kəyni kışmini qarbiy dengizəqə kooqliwetimən;
Uni qəl bir zeminoqa həydiwetimən;
Uning sesiklikı purap turidu,

2:13 «Kiyim-keqikirlarnı əməs, bəlkı yürək-baqrınglarnı tilip,...» — kona zamanlarda kəttik kayoqu-həsətni bildürük
üqün həklər kiyimlirini yirtətti.

2:13 Mis. 34:6; Zəb. 86:15; Yun. 4:2

2:14 Yun. 3:9

2:15 «kanay qelinglar» — ibraniy tilida «buroqa qelinglar».

2:15 Yo. 1:14

2:16 «Əlni yioqinglar, jamaətni paklandurunglar» — muxu «paklandurux» bəlkim hər bir adəmnı Musa pəyoqəmbərgə
qükürülgən mukəddəs kanunda bekitilgən hər bir haram nərsidin ayriwetix degənliktur. «Toy kiliwatqan yigit öz
öyidin, yatlık bolidoqan kız hujrisidin qıqsun» — «Qan.» 20:7, 24:5 bilən selixtursaq, wəziyətning jiddiylikı tehımu enik
kərinidu.

2:17 «İbadəthanidiki aywan bilən kurbangah otturısında yioqa-zar kətüringlar» — nemixkə axu jayda xundaq kiliş kerək?
Pikrimizqə, bu əmr birnəqqə yil ilgiriki bir wəqə bilən ziğ munasiwətlik, yəni Yəhudanın padixahı Yoax Zəkəriya degən
kahın-pəyoqəmbərnı dəl axu yərdə ɵltürüwətkən («2Tar.» 24:21 həm «Mat.» 23:35ni kəring). «Öz mirasingni horluktın
saqlap...» — «Pərwərdıgarın mirası» muxu yərdə, xübhışizki, öz həlkini kərsitidu.

2:17 Zəb. 42:10; 79:10; 115:2

2:19 «Andin Pərwərdıgar ... rəhım-xəpkitini kərsətti 18-ayət... Öz həlkiqə mundaq dedi: ...» — qarioqanda həlk Hudaıning
səzi boyıqə dua-tilawət kılqan, Huda dər wəqə ularning duasioqə hazır jawab beridu.

—Bəzi alimlar bu səzlərnı: «Andin Pərwərdıgar ... rəhım-xəpkətni kərsitidu... bərhək mundaq dəydu: ...» dəp tərjimə kılidu.

Pasik hidi qikidu;

Qünki u «qong ixlarni qiløquqimən» dəp özini uluq kılmakqi bolidu..

²¹ Korkma, i zemin;

Xadlinip huxal bol;

Qünki Pərwərdigar uluq ixlarni kıloqan..

²² ı daladiki haywanlar, korkmanglar;

Qünki qellüktiki ot-qeplər bərk urmakta;

Dərəh mewisini bərməktə,

Ənjür dərihi, üzüm teli toluk həsul beridu.

²³ Həm silər, Zionning baliliri, xadlinip Pərwərdigar Hudayinglardin hursən bolunglar;

Qünki U həkkanıylik boyiqə silərgə «awwalki yamoqurlar»ni beridu;

U silərgə həl-yeoqin beridu,

Yəni baxta boləndək «awwalki yamoqurlar» həm «keyinki yamoqurlar»ni yaqduridu..

²⁴ Hamanlar buqdayqa toloqan bolidu,

Idix-küplər yengi xarab həm maylarəqa tolup taxidu.

²⁵ Wə Mən silərgə qekətkilər, qekətkə liqinkiliri, «wəyranqi kurt»lar, «qixligüqi kurt»lar,

Yəni Mən aranglarəqa əwətkən uluq qoxunum yegən yillarni qayturup berimən;

²⁶ Silər boluxiqə yəp, qandurulisilər,

Xuningdək silərgə karamət ixlarni kərsətkən Pərwərdigar Hudayinglarning namini mədhiyiləysilər;

Xuning bilən Mening həlkim hərgiz yənə hijalətkə qalmaydu.

²⁷ Silər Mening Israil iqidə turoqanlikimni,

Xundakla Məнки Pərwərdigar silərnin Hudayinglar ikənlikimni,

Məndin baxqa həqkim bolmaydioqanlikini bilisilər;

Xuning bilən Mening həlkim hərgiz yənə hijalətkə qalmaydu.

²⁸ Həm keyin, Mən Əz Rohimni barlik ət igiliri üstigə quyimən;

Silərnin oqul-qizliringlar bexarət beridu,

Keriliringlar alamət qüxləni kəridu,

Yigitliringlar qayibənə alamət kərünüxləni kəridu;..

²⁹ Bərhək, xu künlərdə kullar üstigimu, dedəklər üstigimu Rohimni quyimən.

³⁰ Mən asmanlarda, zemində karamətləni,

Kan, ot, is-tütək tüvrüklirini kərsitimən.

³¹ Pərwərdigarning uluq həm dəhəxtlik küni kəlmigüqə,

Quyax qarangoqulukqa,

2:20 «Həm ximaldin kəlgüqini silərdin yırək kılip,...» — «ximaldin kəlgüqi» bolsa bəlkim birlə wəqıtta bizgə ikki bexarətni təng kərsitip beridu. Birinqidin, Yoel pəyoqəmbərning zamanidiki, ximaldin kəlgən «qekətkə qoxuni»ni kərsitidu; ikkinqidin, ahirkı zamandiki, ximaldin kelidioqan, Israil həlkigə hujum kilidioqan, Xəytan qozəyaydioqan qong bir qoxunnimu kərsitidu. «Qoxumqə sez»imiznimu kərting. «Uning aldi kismini xərkiy dengizəqa, kəyni kismini qərbiy dengizəqa...» — «xərkiy dengiz» «Əlük Dengiz»ni, «Qərbiy Dengiz» «Ottura Dengiz»ni kərsitidu. «Qünki U Pərwərdigar «qong ixlarni qiløquqimən...» — baxqa birhil təjimişi «Qünki U (Pərwərdigar) uluq ixlarni kıliwatidu» (21-ayəttikidək).

2:21 «Qünki Pərwərdigar uluq ixlarni kıloqan» — yaki «qünki Pərwərdigar uluq ixlarni kıliwatidu». **2:23** «Qünki U həkkanıylik boyiqə silərgə «awwalki yamoqurlar»ni beridu» — baxqa birhil təjimişi: «Qünki U silərgə «həkkanıylikni əgətküqi»ni əwitidu, həl-yeoqin beridu». İkki təjimişi bəlkim təng inawətlilik boluxi mumkin; undakta «həkkanıylikni əgətküqi» Kutquzəuqi-məsihnı kərsitixi kərək bolidu. «U silərgə həl-yeoqin beridu, yəni baxta boləndək «awwalki yamoqurlar» həm «keyinki yamoqurlar»ni yaqduridu» — «awwalki yamoqurlar» (yaki «dəsləpki yamoqurlar») Kənaənda 10-ayda yaqdu wə uning wasitisi bilən tupraq yumxıtılıp, yər həydəx andin uruk qeqix mumkin bolidu. «Keyinki yamoqurlar» Israilda 3- yaki 4-ayda yəoqip, ətiyazlik ziraətləni pixurux rolını oynaydu. Xunga hər bir dəhkan «keyinki yamoqur»əqa təxnadur, uni bək kədirləydu.

2:25 Yo. 1:4
2:28 «Silərnin oqul-qizliringlar bexarət beridu» — yaki «silərnin oqul-qizliringlar pəyoqəmbərlik kılidu».

2:28 Yəx. 44:3; Əz. 39:29; Ros. 2:17

Ay qanoʻja aylandurulidu..

³² Həm xundak əməlgə axuruliduki,
Pərwərdigarning namini qaqirip nida qiloʻanlarning həmmisi kutkuzulidu;
Qünki Pərwərdigar deginidək, Zion teʻojida həm Yerusalemda,
Həmdə Pərwərdigar qakirmakqi boləʻan «kaldisi»lar üqün kutkuzux-nijat bolidu..

Pərwərdigar əllərnin üstidin həküm qikiridu

³ ¹ Qünki mana, xu künlərdə, xu pəyttə,
Mən Yəhuda həm Yerusalemmi asarəttin kutuldurup, azadlikka erixtürginimdə,
² Mən barlik əllərnimu yiqip,
Ularni «Yəhoxafat jiloʻisi»əʻja qüxürimən;
Xuning bilən ularning həlkimni əllər arisioʻja tarqitiwətkənlikidin,
Zeminimni belüp parqiliwətkənlikidin,
Ularni axu yərdə Mening mirasim, yəni həlkim Israil tüpəylidin sorakqa tartimən..
³ Uning üstigə ular Mening həlkimni dooʻja tikip qək taxlioʻan;
Bir yigitni bir pahixə ayaləʻja almxturoʻan,
Bir kizni «xarab iqimiz» dəp xarab üqün almxturoʻan.
⁴ Həy, Tur həm Zidon, Filistiyəning barlik rayonliri, Mən silərnə nemə kiliptimən?
Silər Məndin eq almakqimusilər?
(Biraq Məndin eq alimiz desənglar, eqni tezla öz bexinglarəʻja kayturup berimən!).
⁵ Kümxülrirəm, altunlirimni buliwaləʻjininglar tüpəylidin,
Güzəl gəhərlirimni öz buhaniliringlarəʻja aparəʻjininglar tüpəylidin,
⁶ Yəhuda baliliri həm Yerusalemmi balilirini öz qegrasidin yirak qilmaq üqün ularni
Greklarəʻja setiwetkininglar tüpəylidin,
⁷ Mana, Mən ularni silər setiwətkən jayda ornidin turəʻjuzimən,
Həmdə qiloʻjininglarni öz bexinglarəʻja kayturimən.
⁸ Ooʻul-qizliringlarni Yəhuda balilirining qolioʻja setiwetimən,
Ular xularni yiraktiki bir əlgə, yəni Xabiyaliklarəʻja setiwetidu;
Qünki Pərwərdigar səz qiloʻan..

Pərwərdigar «Yəhoxafat jiloʻisi»da barlik əllərnin üstigə həkümni qikiridu

⁹ Xuni əllər arisida jakarlanglarki,
«Jənggə təyyarlininglar,
Palwanlarni qozoʻanglar,
Jəngqilərnin həmmisi yəqinlaxsun,
Jənggə hazır bolsun;

2:31 Yo. 2:10, 31; 3:15; Yəx. 13:10; 24:23; Am. 8:9; Mat. 24:29; Ros. 2:20; Wəh. 6:12-13

2:32 «Pərwərdigar qakirmakqi boləʻan «kaldisi»lar...» — yaki «Pərwərdigar qakiriwətkən «kaldisi»lar...». «Pərwərdigar «kaldisi» — Təwratta, pəyoʻəmbərlərnin yəzmilirida kəp kərilidioʻan tema yaki mawzudur. Israil həlkining həm əllərnin kəp kismi Hudadin yiraklixip kətkən bolsimu, ular arisida Hudaning mehir-xəpkiti bilən, Əzigə sadik bir «kaldisi»ning həman hərdəim tēpidioʻanliqi kərsitilidu.

2:32 Ob. 17; Rim. 10:13

3:2 «Mən barlik əllərnimu yiqip,... xuning bilən ularning həlkimni əllər arisioʻja tarqitiwətkənlikidin, ... ularni... həlkim Israil tüpəylidin sorakqa tartimən» — «əllər» bolsa yat əllər, Yəhudi y əməslər. «Yəhoxafat jiloʻisi» — «Yəhoxafat» — «Yah» (Pərwərdigar) sotlaydu» degən mənida. U bəlkim Yerusalemmi xəhiringning xərki tərpidiki «Kidron jiloʻisi»ni kərsitidu (Yerusalemmi həm «Zəytun teʻoji» arisida).

3:4 «Həy, Tur həm Zidon,...» — «Tur» bolsa Liwandiki əng qong port həm kudrətlək xəhər, Zidon uning ətrəpidiki rayon.
3:8 «Ular xularni yiraktiki bir əlgə, yəni Xabiyaliklarəʻja setiwetidu» — «Xabiyaliklar» «Xeba» degən rayondikilər boluxi mumkin.

«Yoel»

¹⁰ Sapan qixlirini qiliq qilip,
Oroqakliringlarni nøyə qilip soxuxunglar;
Ajiz adəmmu: «Mən küqlük» desun;

¹¹ Ətraptiki həmmə əllər, tezdin kelinglar,
Həmminglar xu yərgə jəm bolunglar!». «Əzüngning küqlükliringni axu yərgə qüxürgəysən, ah Pərwərdigar!».

¹² «Əllər kəzəqilip «Yəhoxafat jilojisi» oja kəlsun;
Qünki Mən xu yərdə olturup ətraptiki həmmə əllərnı sorakka tartimən.

¹³ Oroqakni selinglar,
Qünki ziraət pixti;
Kelinglar, qüxüp qəylənglar,
Qünki xarab kəlqəkliri lik tuxuktur,
Idix-küplər tolup taxidu.
Qünki ularning rəzilliki zordur».

¹⁴ Ah, nurojun, nurojun kixilər «Qarar jilojisi» da!
Qünki Pərwərdigarning küni «Qarar jilojisi» oja yekınlaxti.

¹⁵ Quyax həm ay kərangəqulixip ketidu,
Yultuzlar öz julasini kəyturuwalidu..

¹⁶ Pərwərdigar Ziondin hərkirəydu,
Yerusalem din awazini qoyuwetidu;
Asmanlar, zeminlar silkinidu;
Lekin Pərwərdigar Öz həlkigə baxpanah,
Israil baliliri oja küq-əhimayə bolidu.

Pərwərdigar Zionni Öz makani qilidu

¹⁷ Xuning bilən silər Mənki Pərwərdigarning silərnıng Hudayinglar ikənlikimni,
Əz mukəddəs teoqim Zionda turidoqanlıqimni bilisilər;
Yerusalem pak-mukəddəs bolidu,
Uningdin həq yat adəmlər yənə etməydu..

¹⁸ Həm xu küni əməlgə axuruliduki,
Taqlar yengi xarabni temitidu,
Dəng-egizliklərdin süt aqıdu,
Yəhudadiki barlıq erik-əstənglərdə lik su aqıdu;
Pərwərdigarning əyidin bir bulak qıqıdu,
Xittim jilojisini suqiridu..

¹⁹ Misir bolsa bir qəllük,
Edom adəmzatsız bir qəl-bayawan bolidu,

3:11 «Əzüngning küqlükliringni axu yərgə qüxürgəysən, ah Pərwərdigar!» — bu sözlər 2:1-11-diki wə «Yəx.» 13:3-5-diki sözlərgə munasiwətlik boluxı kerək. «Yəx.» 13:3-5-diki izahatlarnımu kəring.

3:13 «Oroqakni selinglar, qünki ziraət pixti; kelinglar, qüxüp qəylənglar, qünki xarab kəlqəkliri lik tuxuktur... qünki ularning rəzilliki zordur» — muxu buyruk bəlkim Hudaning «küqlükliri», yəni pərixitilərgə eytilidu («Wəh» 14:17-20-ni kəring).

3:13 Wəh. 14:15

3:15 Yo. 2:10, 3:4, 15; Yəx. 13:10; 24:23; Am. 8:9; Mat. 24:29; Ros. 2:20; Wəh. 6:12-13

3:17 «Uningdin həq yat adəmlər yənə etməydu» — dəgən söz bəlkim: (1) həq təjawuzqi yənə Yerusalemni buzmaydu, wə (2) Yerusalemni buloqudək həqkəndək butpərəs adəm uningdin yənə etməydu, dəgən ikki mənini kərsitixi mumkin.

3:17 Wəh. 21:27

3:18 «...Xittim jilojisini suqiridu» — «Xittim jilojisi» Yerusalemning xərkij təripida bolup, suliri İordan jilojisi oja qüxidu.

3:18 Am. 9:13

«Yoel»

Ularning Yəhuda baliliriqə qilqan zulum-zorawanliqi tüpəylidin,
Ular bularning zeminida bigunah qanlarni tökkənliki tüpəylidin.

²⁰ Birəq Yəhuda mənggüqə turidu,

Yerusalem dəwrdin-dəwrgiqə qalidu;

²¹ Həm Mən ularni tökkən qanlarning paklandurulmiqan gunahliridin paklandurimən;
Qünki Pərwərdigar Zionda makanlaxqandur.

Qoxumqə söz

Ahirkı zamandiki wəxələarning tərtpi

Pəyqəmbər arqılık bolqan bexarətlərnıng bayanlırıqə qarıqanda, Yoel eytkan «ahirkı zaman»diki muhım wəxələr təwəndiki tərtp boyıqə boluxı mumkı. Oqurmən kitabnı kətirkıniñ oqup, əzi bir hulasıgə kəlsun.

(1) Hudaning Rohı barlık ət ıgılırigə (demək, hərəkaysı millət-həlkırigə, hərəkəndək insanlarqə) kuyulıdu. Xuning bilən Hudaning səzliri pəkət bir pəyqəmbər arqılıqla əməs, bəlki kəp «yigit-kızlar, kərılar, kıl-dedəklər» arqılık, hərhl oqayıbanə alamət, qıx, bexarətlik söz katarlıqlar bilən ayan kılınıdu. Xübhisizki, xundək bolqanda, barlık insan Hudaning həwirini anglax pırsıtıgə ıgə bolıdu (2:28-29).

(2) Israil, yəni Yəhudiylar pütkül dunyaqə tarkıtilıdu (3:1-2). Yoel bu ıxning kəndək, nemıxka yaki kaqan yüz berıdıqanlıkını deməydu. Bırək Israil əzlrinıng «barlık əllər arısıqə tarkıtilıx»ıdın ıbarət bolqan külpətnı, Musa pəyqəmbər arqılık bolqan əhdinıng əng ahirkı «tərbıylık jasa»sı dəp bildi.

(3) Israil yənə öz zeminiqə, yəni Qanaan (Pələstin)qə kaytıp jəm bolıdu. Yoel yənə buning kəndək, nemıxka yaki kaqan yüz berıdıqanlıkını deməydu.

Hudaning Rohıning kuyuluxı (1-wəqə) dəl kaysı pəytə, 2-wəqədin awwal yaki 2-wəqədin keyin, yaki 3-wəqədin awwal yaki 3-wəqədin keyin yüz berıdıqanlıkını «Yoel pəyqəmbər» kitabınıng əzidin eniklıqılı bolmaydu (baxka pəyqəmbərnıng kitablırida bu toqrulux söz bar).

(4) Asmanda hərhl karamət-bexarətlər pəyda bolıdu (2:30).

(5) Israilqə karxi həm Huda bilən karxilıxıdıqan, həmme əldin tərkib tapkan bir qoxun jəng kılıxka yıqılıdu. Ularınıng barlık bisat-təəllukatlırı jənggə selinıdu. Ular «**sapan qıxlirini kiliq kılıp, orqaklırını nəyze kılıp soqıxıdu**»; hətta «**ajiz adəmlər**»mu əzini «**küqlük**» dəp elan kılıp katnıxıxi zərür bolıdu (3:10).

Qoxun təbiəttin taxkırı küq-küdrət bilən korallınıdu — bırık bu küq Hudadin əməs, bəlki jin-xəytanlardın kelıdu. Ular zor wəyranlıqılı kılıdu. Huda «qekətkə qoxunı»ni «Mening qoxunum» deginidək, bu qoxunnımu «Mening qoxunum» dəydu. Buning mənisi, Huda «qekətkə qoxunı»ni ıxlətkəngə ohxax, U bu (rəzil) qoxunnımu ıxlitip Öz həlkını towıqə kəltıridu (2:1-11).

(6) Düxmən qoxunı Yerusalemqə yekın bolqan jilqıqə («Yəhəxafat» dəp atalqan, yəni «Pərwərdigar sorak kılıdu» degən mənıdə) yıqılıqandın keyin, Hudaning həlkı əzlrini kutkuzux üqün Uningqə nıda kətıridu (2-bab, 20-ayəttə eytiləndək) həm Huda Özınıng pəritilərdin tərkib tapkan zor küqlük «samawiy qoxunı»ni düxmən bilən jəng kılıxka əwətidu.

(7) Kuyax, ay həm yultuzlar karangqulıxıdu (2:10, 31, 3:15)

(8) Kəp adəmlərgə nisbətən bu pəyt bəlkim towa kılıp Hudaning yenıqə kaytıxka əng ahirkı pırsət bolıdu. Xunga bu jilqə «karar jilqısı» dəpmu atılıdu (3:14). Huda wədə berıduki, «**Pərwərdigarnıng namini qakirip nıda kılqanlarınıng həmmisi kutkuzulıdu**» (2:32)!

(9) Jin-xəytanlar quvvətligən düxmən qoxuni bitqit qilinidu (2:10, 3:15).

(10) Israil zemini intayin mol awatlikka qayturulidu. Misir həm Edomlarning ikki zemini əksiqa wəyran qilinidu (Təwrattiki «Əzakiyal pəyoqəmbər» 29-bab, 12-ayəttə Misirni başqan wəyranlıq kırık yillik bolidu, dəp eytilidu). Edomda boləqan wəyranlıq daim bolidu. Yerusalemdin xərkə həm qərbkə əkidəqan yengi bir dərya pəyda bolidu (Təwrattiki «Zəkəriya pəyoqəmbər» 14-bab, 8-ayət, «Əzakiyal pəyoqəmbər» 47-bab, 1-12-ayətnimu kərüng).

(11) Huda Yerusalemlə həm Zion teqini alahidə makan tutidu (3:21).

Yoel pəyoqəmbər öz həlkiqə: «**Pərwərdigarning küni yekın**» dəp eytkən. Kitab yeziləqan waqıtta, yəni buningdin 2700 yıl ilgiri «Pərwərdigarning küni» «yekın» boləqan bolsa, bəgünkı kündə tehimu yekın bolmamdu? Rəb Məsih əysa miladiyə 33-yilida əldi. Rimliklər, Yəhudiylar həm Xəytanning əzi bu ixni Uning tögəxkənliki, bərba boləqanlıqı dəp oyıldı. Birək Huda əysani dərwəkə Əzi əwətkən «Kutkuzəyqı-Məsih»i həm Oqlı ikənliki, Uning əlümi gunahlarıni yuyidəqan birdinbir qurbanlıq ikənlikini dunyaəy ispatlax üqün, Uni əlümdin tirildurup, ərxkə kətürüp Əzining ong yenioy olturəydu. Məsih əysa qayta tirilip 50 kün keyin axu yərdin (asmandin) Hudaning Məkəddəs Rohini Əzigə etiqađ qıləqanlarning həmmisi üstigə kuyup bərdi həm ular arkılik kəp məjizilərini kərsətti. Oqurmən bu ixlərini əzi İnjl, «Rosullarning paaliyətləri» degən kisiədin oquyalaydu. Xu kisiədin (2-babtin) yənə bayqıyalaymızki, Məkəddəs Roh kuyulup, bir yüz yigirmə etiqađqı bəxərlətk səz qıləqinida, rosul Petrus ornidin turup, həlkkə: Bu ixlər Yoel pəyoqəmbər bəxərlətk bərgən ixlərinin baxlinixi, dəp jakarlidi. Xunga bu məjizilər dərwəkə Hudaning Məsih əysani «**Rəb həm Kutkuzəyqı-Məsih**» qılıp tikligənlikini ispatlaydu, dəydu.

Əmdi «Pərwərdigarning küni»gə yetip baridəqan «ahirkı künlər» xundək baxlanəqan boldi. Qədirlik oqurmən, siz Huda həm məkəddəs pərixtiləri aldidə turup əzingizning hesabini berixkə təyyarmusiz? Məkəddəs Kitabta adəmlərini kutkuzidəqan alahidə bir nam bizgə berilidu. Kutkuzulux üqün biz bu namni qakiriximiz kərək. Bu nam əysa Məsihning namidin ibarəttur. İnjl «Ros.» 2:17-21, 36-ayətni kərüng. Oqurmənlər İnjildiki «əysa» («Yəxua») degən isimning «Pərwərdigar Kutkuzəyqı» degən mənida ikənlikini bilidu («Mat.» 1:21). U həzir Hudaning ong yenidə sizning nijať-kutkuzuxkə boləqan dua-tilawitingizni anglaxni kütidu. **«Pərwərdigarni Əzini tapkuzmaqı boləqan pəyťtə izdənglər; U yekın turəqan waqtida Uningəy nida kilinglər!»** («Yəx.» 55:6)

«Pərwərdigarning namini qakirip nida qıləqanlarning həmmisi kutkuzulidu» («Yoel» 2:32).